

Тетяна ІВАЩЕНКО

*Здобувачка третього освітнього-наукового рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна*

ФІЛОСОФСЬКО-АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Століттями людина була в пошуках сенсу життя, намагалася осмислити екзистенційні цінності свого буття. Відповідно й філософи в різні часи давали цьому пояснення, а їх праці, думки та твердження наскрізь пронизані історичним духом певної культури та особливістю розвитку мислення відповідного періоду людського існування.

Ще давньогрецький філософ Сократ до нашої ери у своїх діалогах згадує про цінності в людському житті ("Евтифрон", "Апологія Сократа", "Федон", "Горгій"). Німецький мислитель XVIII ст. Іммануїл Кант («Метафізика моралі», «Критика чистого розуму») розглядає поняття безумовного та категоричного імперативу, що є також основою моральності; німецький філософ XIX ст. Фрідріх Ніцше у своїй книзі «Also sprach Zarathustra» («Так казав Заратустра») також торкається теми моралі та цінностей.

Особливу увагу заслуговує вчення німецького філософа Рудольфа Германа Лотце («Мікрокосм»), яке і кладе початок для дослідження проблематики цінностей. Наслідуючи німецького філософа Макса Шелера, німецький філософ-ідеаліст Ніколас Гартман ("Етика") 1935 року вводить у наукове поле визначення «аксіологія» як теорія цінностей. Тобто, те, про що так тривало говорили мислителі різних поколінь уже в сучасній науці отримало свою назву «аксіологія» («від грецьк. ἀξία - цінність, вартість; λόγος - слово, поняття, вчення) – вчення про цінності, філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольняти потреби, інтереси і бажання людей».

Проте сучасні погляди на теорію цінностей зазнають еволюційних змін та набувають у синхронічному зрізі іншого характеру. Так у XX ст. велику увагу цінності комунікації приділяє німецький філософ та соціолог Юрген Габермас. Його робота «Теорія комунікативної дії» вважається однією з найважливіших праць у теорії комунікації та має великий вплив

на сучасну соціологію та філософію. Учений наголошує на важливості спілкування для людського суспільства і вважає його фундаментальним для людського розуміння та співпраці. Він розрізняє два види комунікації: стратегічну та комунікативну. Стратегічна комунікація спрямована на вплив на поведінку інших, тоді як комунікативна комунікація базується на пошуку істини та порозумінні. Габермас стверджує, що спілкування є основою вільного і демократичного суспільства, оскільки воно дає людям змогу висловлювати свої думки та ідеї та погоджуватися щодо спільних цілей. У своїй теорії комунікативної дії він постулює, що людське спілкування має відбуватися на основі загальних норм розуміння, які він називає «комунікативною раціональністю». Загалом Габермас підкреслює важливість спілкування для людського суспільства та виступає за відкрите, чесне та демократичне спілкування, засноване на розумінні та спільних нормах розуміння.

У статті 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю наголошується про необхідність забезпечення доступності до «інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем». Відповідно держави-учасниці повинні вживати заходів для того, щоб «заохочувати доступ осіб з інвалідністю до нових інформаційно-комунікаційних технологій і систем, зокрема Інтернету».

Згідно із статтею 20 Закону України «Про освіту» «інклюзивне навчання здобувачів освіти базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [2]. Особлива увага зосереджується на важливості забезпечувати осіб з особливими освітніми потребами психолого-педагогічними та корекційно-розвитковими послугами, а також допоміжними засобами для навчання.

Тобто державна політика, освітні послуги, відповідні заходи щодо осіб з особливими потребами, і власне саме суспільство створюють умови для появи такого поняття як «інклюзивна культура». «Інклюзивна культура – це особлива філософія, згідно з якою цінності, знання про інклюзивну освіту і відповідальність приймаються і розділяються всіма учасниками інклюзивного процесу. Інклюзивні цінності – найважливіші компоненти інклюзивної культури нарівні з нормами та ідеалами. Власне, саме засобами інклюзивної комунікації відбувається формування інклюзивної культури» [6, 367].

Сьогодні активно у світі впроваджуються та застосовуються технології АДК (альтернативна допоміжна комунікація, ААС – Alternative Augmentative Communication) у роботі з дітьми з наявністю ознак

порушення чи затримки мовлення, порушенням чи відсутністю слуху, в основі якої є невербальні засоби комунікації, а саме: жести та графічні об'єкти (картинки, схеми, зображення, картки з буквами чи малюнками, піктограми).

Ефективність комунікативної діяльності набувається внаслідок створення ситуації комунікативної успішності, стимулювання комунікативної діяльності, корекційно-розвивальної роботи щодо формування комунікативної компетентності, мотивування дітей до висловлювання своїх емоцій та думок за допомогою вербальних та невербальних засобів комунікації.

Найпоширеніші ефективні технології АДК: PECS (Picture Exchange Communication System) – комунікативна система обміну картинками як допоміжний засіб ініціації комунікації у дітей та дорослих з аутизмом та іншими труднощами комунікативного характеру; комунікативні дошки Makaton для дітей з синдромом Дауна, аутизмом, мовленнєвими та полісенсорними порушеннями - набори візуальних зображень, фотографій, символів, слів, фраз, розподілені за темами; мовленнєва програма Makaton (The Makaton Language Program) з використанням жестів, символів та мови для допомоги у спілкуванні особам із труднощами у навчанні та (або) мовленнєвокомунікативними порушеннями; технологія структурованого навчання TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children) для дітей з розладами аутичного спектра.

Сучасне суспільство сьогодні демократично вибудувало толерантне ставлення до осіб з особливими потребами шляхом грамотної державної політики, яка націлена на принципи людиноцентричності, рівності, гуманізму. Відповідно цінність комунікації все більше набуває значущості, а сам комунікативний процес може виконувати корекційну функцію при виявленні чи наявності проблем із мовленням. Модерні технічні засоби та можливості допомагають людям з проблемами руху (можливість прослухати чи подивитись запис відео-уроку, дистанційно приєднатись до наради, працювати вдома дистанційно, маючи тільки технічний засіб зв'язку та інтернет-з'єднання, користування спеціальними приладами, що дозволяють на сучасному рівні почути звуки й голоси). Розвиток технічного прогресу, як бачимо, має безпосередньо прямий та виключно позитивний вплив для вдосконалення інклюзивної комунікації. Поява нових методів та досліджень, запозичення зарубіжного досвіду в цій сфері уможлиблюють не тільки створення лояльного середовища в суспільстві, а й вирішення багатьох проблем, на які в минулому не зосереджувалася з

боку держави велика увага. Аксіологічність усіх цих процесів та дій проявляється як на медичному, так і на педагогічному, а також науковому та суспільному рівнях. Отже, визнання цінності комунікації на мікро-, макрорівнях – осмислений шлях у побудові демократичного та толерантного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базима Н.В. Особливості мовленнєвої та комунікативної діяльності у дітей з аутизмом. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2011. № 18. С. 7–9. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2011_18_4
2. Закон України «Про освіту» 2145-VIII пот. ред. 01.01.2023 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму / пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : Юніверс, 2000. 504 с.
4. Кобів Йосип, Мушак Юрій. Платон. Діалоги. Харків : Фоліо. Серія Світова класика. 2022. 352 с.
5. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів). Ред. від 06.07.2016. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Text
6. Лещук Г. Інклюзивна комунікація як інструмент формування інклюзивної культури: термінологічний аналіз. Social Work and Education. 2021. Vol. 8, No. 3. pp. 364-372.
7. Ситниченко Л. Юрген Хабермас. Комунікативна дія і дискурс - дві форми повсякденної комунікації / Першоджерела комунікативної філософії. Пер. з нім. Л. Ситниченко. Київ : Либідь, 1996. С. 84 – 90.
8. Friedrich Nietzsche. Also sprach Zarathustra. Neu herausgegeben und eingeleitet von Felix Christen 19., vollständig neu bearbeitete. Auflage Stuttgart: Kröner Verlag. 2014. 425 с.
9. Grundwissen Philosophie Habermas von Hauke Brunhost. 2006. Stuttgart : Reclam Verlag. 169 с.

Юліана НЕСТЕРОВИЧ

*Здобувачка третього освітнього-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
yuliana.nesterovych@gmail.com*

АКСІОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ КОНЦЕПТУ «ЗРАДНИК» У РОМАНІ р. ІВАНИЧУКА «МАЛЬВИ»

Постановка проблеми. Формування структури будь-якого концепту неможливе без аксіологічного компоненту, адже, як відомо, концептом стає тільки те поняття, до якого можна застосувати критерії оцінки. Т. Вільчинська з цього приводу зазначає: «Картина світу містить в собі не лише концепти, що відображають певні об'єкти, а й позицію суб'єкта відображення, його ставлення до цих об'єктів» [1, с. 105]. Г. Приходько